

איך הצליחה מדינת ישראל הקטנה לשרוד את המשבר הכלכלי הגדול טוב יותר מכל המדינות?

הפוך על הפוך

שר האוצר, ד"ר יובל שטייניץ, היה אורח מועדון היזמות והעסקים של האוניברסיטה הפתוחה, ושם שטח בפני חבריו את כל התורה שלפיה פעלו אנשי משרדו לחילוץ המשק הישראלי מהמשבר הכלכלי. "עשינו הכל הפוך - העולם הזרים מיליארדי דולרים, אנחנו לא; העולם הוריד מיסים - אנחנו העלינו". שטייניץ שולל את ההתלהמות כלפי האברכים, מבטיח רפורמה רב-שנתית להשכלה הגבוהה, ומנסה למצוא דרך להותיר את ההיי-טק הישראלי בצמרת העולמית. הפילוסוף שהפך לכלכלן מבטיח: "נחזור גם לצמיחה של 5% ויותר"

« גד ליאור

המועדון, שהוקם לאחרונה, נועד למעשה לקיים דו-שיח פורה בין הבוגרים לבין אורחיו המגוונים של המועדון. רבים מבוגרי האוניברסיטה הפתוחה ניחנו בשילוב בין רעיון מבריק, חשיבה יזמית, מוטיבציה ונחישות, וגם יזמו הקמת מיזמי סטארט-אפ. רבים מהם כבר הצליחו, ואחרים עדיין בדרך. כל אחד מהם, הן בעלי הניסיון והן בוגרים שעדיין שוקלים את המהלך, חשים שהם זקוקים לידע נוסף, לעצות מאחרים, מנוסים יותר, ולערוץ פתוח שבו יוכלו ללמוד מניסיונם של אחרים שעברו אותו תהליך.

עוד לפני שהשר שטייניץ עלה לבמה ביקשה נשיאת האוניברסיטה הפתוחה, הפרופסור חגית מסר-ירון, להדגיש את האופי היזמי של בוגרי האוניברסיטה הפתוחה: "באוניברסיטה רגילה, סגורה, הסטודנט צריך ליזום פעם אחת בחייו - להירשם ולהחליט 'אני הולך ללמוד'. פילוסופיה במקרה של השר. באוניברסיטה הפתוחה הסטודנט צריך להיות יזם בערך 20 פעם. אצלנו נרשמים לכל קורס לחוד, ולכן אנחנו רואים שבין בוגרי האוניברסיטה הפתוחה יש הרבה מאוד יזמים, וכל הסטודנטים שלנו מצליחים לשלב לימודים ועבודה ביחד".

היה פרשן שכונה אותי "מתאבד שיעי"

כחלק מפעילות מועדון היזמות והעסקים של האוניברסיטה הפתוחה יתארחו בו אישים מובילים מתחום הכלכלה, העסקים והיזמות במשק הישראלי. שר האוצר, ד"ר יובל שטייניץ, התכבד להיות בין אורחיו הראשונים.

"אני מציע שלא נתלהם כנגד ציבור האברכים"; "צריך לשלב את החרדים והערבים בשוק העבודה בישראל, כי שם מרוכז רוב העוני. שם אנחנו מאבדים את רוב שיעור הצמיחה"; "אנחנו פועלים לשמר את העליונות בתחום ההיי-טק, כאשר כל המדינות מנסות להשיג אותנו"; "אנחנו מעודדים את הגופים המוסדיים, כמו קופות הגמל, להשקיע בהיי-טק. כך יצרנו כלים המעודדים השקעה בהיי-טק הישראלי"; "בימי המשבר הכלכלי הגדול בעולם זה 80 שנה פעלנו בדיוק בצורה ההפוכה לכל שאר המדינות, וכך צלחנו את המשבר עם הפגיעה הנמוכה ביותר".

אלה הן רק מקצת מהכותרות שסיפק שר האוצר, ד"ר יובל שטייניץ, כאשר התייצב על במת מועדון היזמות והעסקים החדש של האוניברסיטה הפתוחה, דיבר במשך קרוב לשעתיים על מיגוון נושאי כלכלה, ואף ניתח את מצב המשק הישראלי בסבלנות רבה ובפירוט רב. בסופו של הערב, כך דומה, הדביק שר האוצר את שומרי עיו במעט מהאופוריה האופפת בימים אלה את קברניטי המשק הישראלי.

מרכז המועדון, דני וייסברג, מנכ"ל יוביטק, וד"ר אריה נחמיאס, ראש מסלול ה-MBA באוניברסיטה הפתוחה, הסבירו בפתח המפגש המסקרן עם שר האוצר מהי למעשה מטרת הקמת מועדון היזמות והעסקים של בוגרי האוניברסיטה הפתוחה.

שר האוצר, ד"ר יובל שטייניץ, מתקבל על ידי ד"ר אריה נחמיאס, לקראת הרצאתו במועדון היזמות והעסקים של האו"פ. שטייניץ: "אנחנו נקטנו דרך מחשבה שונה לחלוטין"

"הייתה בעולם בעיה אחת: המנהיגים אמרו 'בואו נקריב את העתיד למען ההווה'. ממשלות פתחו בהזרמות גדולות מאוד של מיליארדי דולרים. הן הזרימו מיסים לאנשים פרטיים ולחברות. כך הן התניעו את הכלכלה - לוקחים פחות מיסים, מחד גיסא, ומעניקים כסף רב לסקטור הפרטי ולעסקים, מאידך גיסא. הזרמו גם כספים לסלילת כבישים וקווי רכבות, לבניית מבני ציבור. הזרמו סכומי עתק למוסדות פיננסיים, לבנקים, לחברות ביטוח. התהליך המשיך בניסיון להציל את הכלכלה הריאלית. עזרו לחברות כמו AIG, ג'נרל מוטורס, קרייזלר וכדומה. הייתה רק בעיה אחת - ההשלכות העתידיות של הסיוע העצום הזה."

נכונות למכור ולקנות - המדינות הזרימו חמצן למשק, בניסיון לעודד את הכלכלה. התחושה בעולם הייתה שצריכים לחרוג מכל הרגל קודם ולבצע צעדים חריגים, שאותם נוקטים רק בעת מלחמה. אבל הייתה כאן רק בעיה אחת: המנהיגים אמרו 'בואו נקריב את העתיד למען ההווה'. ממשלות פתחו בהזרמות גדולות מאוד של מיליארדי דולרים. הן הזרימו חמצן, הן הורידו מיסים לאנשים פרטיים ולחברות. כך הן התניעו את הכלכלה - לוקחים פחות מיסים, מחד גיסא, ומעניקים כסף רב לסקטור הפרטי ולעסקים, מאידך גיסא. הזרמו גם כספים לסלילת כבישים וקווי רכבות, לבניית מבני ציבור. הזרמו סכומי עתק למוסדות פיננסיים, לבנקים, לחברות ביטוח. התהליך המשיך בניסיון להציל את הכלכלה הריאלית. עזרו לחברות כמו AIG, ג'נרל מוטורס, קרייזלר וכדומה. הייתה רק בעיה אחת - ההשלכות העתידיות של הסיוע העצום הזה."

ומה הייתה האידיאולוגיה הכלכלית השונה בישראל?

שר האוצר: "אנחנו נקטנו דרך מחשבה שונה לחלוטין, לפיה העתיד יותר רלבנטי להווה מאשר ההווה עצמו. קיבלנו החלטה שאסור להקריב את העתיד למען ההווה בתחום הכלכלי. כך 'דפקת' גם את העתיד וגם את ההווה. האמנו שהזרמת מעט חמצן היא מן ההיגיון, אך הזרמת יותר מדי חמצן מיד גורמת לכך שמכרת את העתיד למען ההווה."

« השר שטייניץ סיפר, כי עוד כאשר עמד, ערב הקמת

שר האוצר פתח בסקירת התנהלות הממשלה לאחר פרוץ המשבר הכלכלי הגדול, לפני כשנתיים. "היה פרשן שכינה אותי 'מתאבד שיעי' כאשר הסכמתי ליטול את המושכות כשר האוצר. המצב בעולם היה כה גרוע עד שאיש לא האמין שנצא כך מהמשבר", סיפר הד"ר שטייניץ.

שר האוצר הטעים, כי ישראל יצאה מהמשבר ללא פגיעה חמורה, ללא קריסת בנקים ועם נתוני צמיחה נוכחיים שזיהם כמעט לאלו שהיו ערב המשבר הכלכלי, שהוא הגדול בעולם ב-80 השנים האחרונות. "בסוף 2008 היינו עדים לתופעה של 'פאניקה פיננסית'. הייתה חרדה עמוקה לעתיד הבנקים והמוסדות הפיננסיים. השתררה תחושה עמוקה של אי-ודאות. מצב כזה לבדו משתק. זה היה התקף חרדה בינלאומי, שפגע בעולם כולו.

"שאלנו אז, מהי הדרך הנכונה להתמודד עם המשבר. התחושה הייתה מיד שהמצב יתדרדר לזה שהיה בשנת 1929. במדינות רבות היה קיים חשש כבד ליציבות הכלכלה העולמית, ושררה תחושה שהממשלה צריכה לפצות באופן מיידי את כולם בהרחבה מוניטרית ותקציבית. וזאת אכן הייתה התגובה ברוב המדינות."

שטייניץ המשיך בניתוח לגבי המצב בעולם הרחב, לעומת המצב בישראל: "מה אנחנו עשינו בישראל באופן שונה? נקטנו פשוט בדיוק את המדיניות ההפוכה. כאשר התחושה הייתה שכלכלות נחנקות, הופכות לחדלות פירעון, הבנקים במצוקה והסחר העולמי סובל מחוסר

**אנחנו עשינו את
ההיפך הגמור:
העליתי את
המיסים באמצע
שנת 2009 וחטפתי
על כך ביקורת
רבה. היום זה
כבר אחרת. הרי
כבר אז הבינו כאן
בארץ שמי שמעלה
מיסים גם יוריד
אותם בעתיד, ולכן
כדאי להשקיע כבר
עכשיו"**

ממשלת נתניהו השנייה, בראש "צוות 100 הימים", הנחתה אותו המחשבה שאסור להקריב את העתיד למען ההווה, אלא יש לפעול להיפך - לדאוג לכך שיינקטו צעדים של פיתוח תוכניות לעתיד. "לכן נקטנו מדיניות שונה. שמנו דגש על הטווח הבינוני והארוך ולא על ההווה".

שר האוצר הדגיש, שאחד הצעדים החשובים ביותר לייצוב הכלכלה הישראלית, סמוך לפריצת המשבר הגדול, הייתה הנהגת תקציב דו-שנתי בישראל, שאין דוגמתו עד היום בעולם כולו. לעומת זאת, עברו באותו זמן חלק מהמדינות לקיצוניות השנייה - תקציב חצי-שנתי. הנשיא אובמה, למשל, הזרים עוד חמץ של חצי טריליון דולר. החלטה אחרת הייתה לגבי העלאת מיסים כעת והורדתם עם תום המשבר, ממש להיפך מהמדיניות שמהירו להפחית מיסים בזמן המשבר, מתוך ידיעה שלאחריו יאלצו שוב להעלותם.

השר שטייניץ הסביר: "אנחנו הלכנו ממש לכיוון ההפוך. הלכנו לתקציב הדו-שנתי. המסר היה ברור - המשימה שלנו היא לא איך לשרוד מחודש לחודש, בשיא המשבר, אלא איך לפעול לטווח הארוך, לקראת שלב ההתאוששות שאחרי המשבר. החלטנו שלא מבזבזים את כל התחמושת עכשיו".

אני פילוסוף, ולכן האמונה שלי במקורות היא נמוכה מאוד

ושר האוצר המשיך: "המהלך השני היה לא כמו שנהגו בכל העולם, להוריד מיסים, כדי לסייע לכלכלה באופן מיידי. בעולם נוצרו כך גירעונות עצומים, כאשר המסר של הורדת המיסים היה שנוצרך בעתיד להעלות מיסים באופן דרמטי, בערך בעוד 3-4 שנים. ואם זה ברור שהמיסים יעלו בעתיד, הרי זה מסר שדווקא יחסכו כעת ולא יוציאו כספים, כדי שיוכלו להסתדר בעתיד עם המיסים הגבוהים יותר. מהסיבה הזאת לא יבוצעו כעת השקעות, כי הולך להיות יותר קשה בעתיד. הורדת מיסים דרמטית מדי גורמת לכך שהחמץ עובד למעשה הפוך".

וכאן פירט שר האוצר את השיטה שנוקטה בישראל: "אנחנו עשינו את ההיפך. העליתי את המיסים באמצע שנת 2009, בעיקר את המיסים העקיפים - מס ערך מוסף ומכסים על הדלק והסיגריות, וכן את דמי הביטוח הלאומי. חטפתי על כך ביקורת רבה. היום זה כבר אחרת. הרי כבר אז הבינו כאן בארץ שמי שמעלה מיסים גם יוריד אותם בעתיד, ולכן כדאי להשקיע כבר עכשיו. והתוצאות לא איחרו לבוא. הצמיחה עלתה ל-4%, יותר מכל המדינות האחרות במערב, האבטלה חזרה לשיעור קרוב לערב המשבר, 6.2%, וכל התחזיות לאבטלה של 10% עד 15% ולחצי מיליון מובטלים בישראל התבדו. גם בגירעון הצלחנו יפה, ונסיים את השנה הנוכחית בפחות מ-4%, לעומת תחזית ל-5.5% גירעון. גם יחס החוב-תוצר יהיה נמוך בישראל יותר בסוף השנה הנוכחית

מאשר ערב המשבר, פחות מ-80% מהתוצר". שר האוצר שטייניץ אינו מצטנע: "התוכנית שלנו הייתה כך גם טובה וגם זולה יותר מאשר במקומות אחרים. אני פילוסוף, אז האמונה שלי במקורות היא מאוד מאוד נמוכה. בדיוק חודשיים אחרי שהקמנו את הממשלה הזאת, הכלכלה שלנו התאוששה ועלתה מחדש, אחרי הירידה שהייתה בפעילות המשק קודם לכן. סירבנו לתמוך באיגרות החוב של החברות, והחלטנו שלא להתערב גם בתחום הזה, שבו התערבו בכל העולם. אני מאמין שכל ההחלטות האלה הן שהביאו את המשק הישראלי להיחלצות כה טובה מהמשבר, שאכן עדיין לא

הסתיים גם בימים האלה ברחבי העולם". בהתייחסו לתקציב לשנים 2011 ו-2012 אמר שר האוצר: "התקציב החדש הוא תקציב עם אלמנטים חדשניים. זהו תקציב דו-שנתי מלא ראשון - לשנתיים, כי הקודם היה רק לשנה וחצי, מאמצע 2009. לראשונה, לאחר עשור של תוספות, יש בתקציב שלנו קיצוץ גדול ראשון בתקציב הביטחון. קיצצנו בו 2.7 מיליארד שקלים מהתוספת שהייתה אמורה להינתן לביטחון. גם לאקדמיה יש בשורה - תוספת של 1.4 מיליארד שקלים להשכלה הגבוהה ולאוניברסיטאות, ובסך הכל תוספת של 7.5 מיליארד שקלים לחמש שנים".

עוד הסביר שר האוצר, כי בתקציב יש גם בשורות בתחום העבודה - תוספת של עד 500 שקלים לאמהות עובדות והנהגת מס הכנסה שלילי בכל הארץ, וגם תוכנית רחבת היקף לסלילת כבישים וקווי רכבות בהיקף של 2 מיליארד שקלים. "אנחנו עוד נחזור לצמיחה של 5% ויותר", הבטיח השר שטייניץ, בסכמו את תוכניות משרד האוצר והתקציב.

נושא "חם", שהקהל דרש מהשר שטייניץ הסברים לגביו, הוא התמיכה בתלמידי הישיבות. וכך השיב שר האוצר לחברי מועדון היזמות והעסקים:

איך נוכל לשמור על התרנגולת שמטילה ביצי זהב

"לגבי האברכים, אני מציע תמיד לא להתלהם. יש לי ביקורת קשה על דרך חייהם של החרדים בישראל ואני אומר להם את זה. אווירת העליהם כלפי ציבור שלם לא מועילה לתוכניות האלה. צריך דיאלוג ושיתוף פעולה. אנחנו עושים הרבה בשאלה איך לשלב אותם באקדמיה, וזה כבר קורה בכמה מקומות, ואנחנו כאוצר מסייעים לזה. כמו שאומרים: בכביש אל תהיה צודק, תהיה חכם". בתשובה לשאלה נוספת מהקהל בעניין המלגות לאברכים, אמר שר האוצר: "לפני 30 שנה הוחלט על התקנה הזאת. אף אחד לא ביטל את זה עד היום. בואו נימנע מצביעות. האנשים האלה הם, בעצם, בגלל בחירה של דרך חיים, דומים למובטלים כרוניים. במדינת ישראל יש למובטלים כרוניים הבטחת הכנסה. באה המדינה ואמרה, שיש מובטלים כרוניים והם לא עושים

שר האוצר, ד"ר יובל
שטייניץ, בחברת ומימין)
נשיאת האו"פ, פרופ'
הגית מסר-ירון, וסגנית
הנשיאה, פרופ' יהודית
גל-עזר

**"לגבי האברכים
אני מציע תמיד
לא להתלהם. יש
לי ביקורת קשה
על דרך חייהם של
החרדים בישראל
ואני אומר להם
את זה. אווירת
העליהום כלפי
ציבור שלם לא
מועילה. צריך
דיאלוג ושיתוף
פעולה. אנחנו
עושים הרבה
לשלב אותם
באקדמיה, וזה
כבר קורה בכמה
מקומות"**

השקעה מתוך 700-800 מיליארד שקלים של המוסד-דיים בסטארט-אפים ובהיי-טק? היו בעיות חשבונאיות, ומצאנו דרכים לעודד ולפתור את הבעיות הביורוקרטיות כדי לפצות על הירידה בהשקעות הזרות, שיכולה להימשך ככל שהמשבר נמשך".

השר התייחס גם לתופעת האקזיטים מחברות ההיי-טק, והסביר שמדובר "באיפיון מהותי, שאין לשלול אותו באופן גורף. לא כל האקזיטים מעבירים פעילות לחו"ל. יצרנו כלים לעודד אקזיטים כחול-לבן".

אך המשימה העיקרית, לדברי שר האוצר, היא לדאוג לעתיד ההיי-טק הישראלי. איך מצליחים למעשה לשמר את ההובלה הישראלית בהיי-טק, כאשר מדינות נוספות מנסות להתמודד עמנו, בעוד שאנחנו כיום שניים לארה"ב במחקר ופיתוח וגם ראשונים בתחומי ההיי-טק שונים. "השאלה היא: איך נוכל לשמור על התרנגולת שמטילה ביצי זהב? כי כיום אנחנו מעל לגרמניה, צרפת והודו. כל המדינות מנסות להשיג אותנו, ואנחנו מנסים למצוא את הנוסחה איך להמשיך לשמור על מעמדנו".

את התשובה המפורטת הציע שר שטייניץ לשמוע בעתיד מהמנכ"ל שלו, חיים שני, "שהוא מבין גדול ממני בהיי-טק". הצעת שר האוצר: תזמינו את חיים שני להופיע כאן. הוא ישמח. תשובת ד"ר אריה נחמיאס: "הוא בהחלט בתוכנית שלנו".

ואכן, מועדון היזמות יארח גם בחודשים הקרובים שורת אישים מובילים במשק הישראלי, ואחד מהם צפוי להיות מנכ"ל משרד האוצר. &

מספיק מאמצים למצוא עבודה, אז ניתן להם הבטחת הכנסה מינימלית".

ומשהיקשו עוד מהקהל, המשיך השר בנושא "החם כל כך:

"האנשים האלה, לכאורה, היו יכולים להגיד אני מובטל כרונית, תנו לי הבטחת הכנסה של 2,500-3,000 שקל לחודש. אבל בגלל 'חוק טל', מפני שאנחנו נותנים להם פטור מהצבא, כשהם מכריזים שהם לא עושים כלום חוץ מללמוד, אז הם, בניגוד לרבים, לא שייכים לקטגוריית הזאת. לכן לפני 30 שנה אמרו, בואו ניצור קטגוריית מסוימת, כי יש פה בעיה. בואו ניתן להם הבטחת הכנסה בצורה אחרת - 1,000 שקל לחודש. אם היו נותנים להם פטור, בלי שיכריזו על 'תורתם אמנותם', הם היו מקבלים 3,000 שקל בחודש".

בהתייחסו לנושא ההיי-טק התגאה השר שטייניץ בכך שהחליט להביא למשרד האוצר כמנכ"ל איש-היי-טק מצליח ביותר, את חיים שני, שהיה מנכ"ל "נייס", והביא את החברה הזאת משווי של 40 מיליון דולר ל-2 מיליארד דולרים, כאשר מנייתיה נסחרות בנסדאק. "לא היה קל לשכנע אותו לבוא", התוודה השר שטייניץ.

שר האוצר התעכב על השאלה "איך משכנעים את הגופים המוסדיים להשקיע בהיי-טק". ותשובתו: "הפנ-סיונים מקליפורניה, באמצעות קרן הפנסיה שלהם, כבר השקיעו בחברות ההיי-טק הישראליות, והפנסיונרים ביש-ראל לא השקיעו בהיי-טק הישראלי, כי קרנות הפנסיה הישראליות השקיעו בנדל"ן במוסקבה. איך מעודדים